

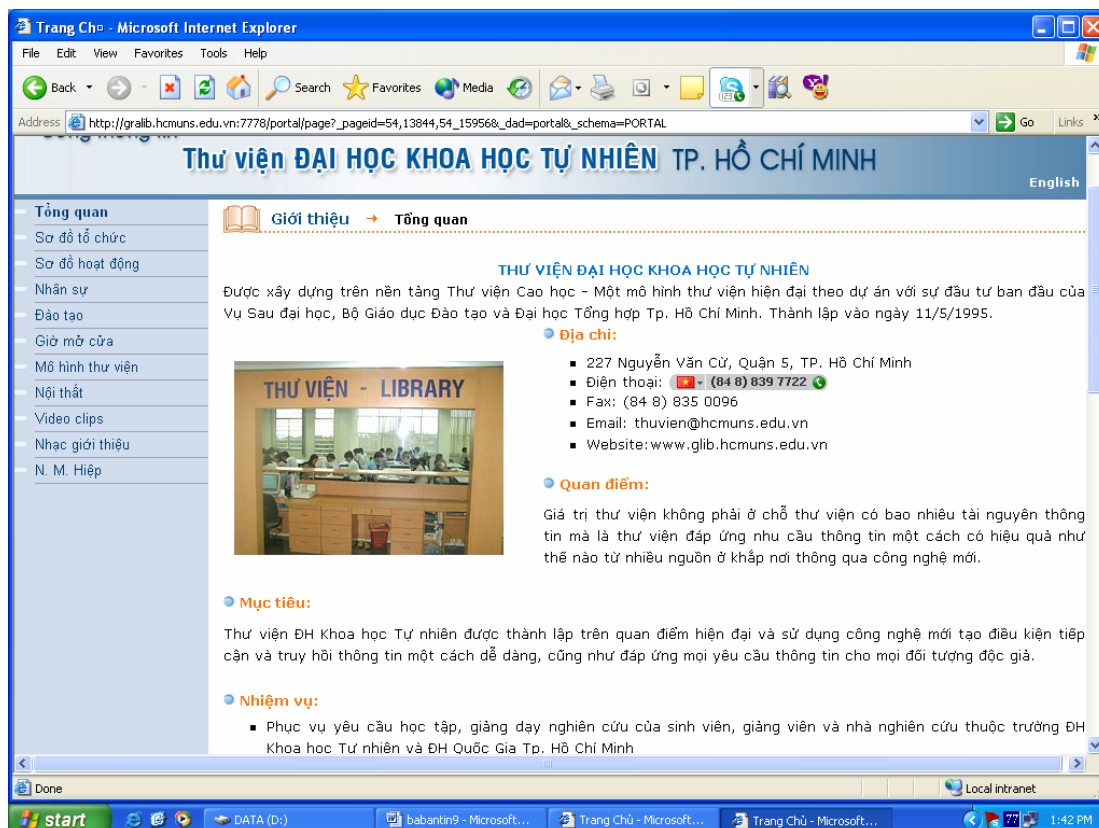
THƯ VIỆN ĐẠI HỌC KHOA HỌC TỰ NHIÊN TRIỂN KHAI CHƯƠNG TRÌNH KIẾN THỨC THÔNG TIN - *Information Literacy* -

ThS. DƯƠNG THÚY HƯƠNG

Phòng Tham khảo

Thư viện ĐH Khoa học Tự nhiên TP. HCM

Thuật ngữ “*Information Literacy – kiến thức thông tin*” và “*Life-Long Learning – học tập suốt đời*” ngày càng trở nên phổ biến trong các trường đại học Việt Nam. Kiến thức thông tin là một trong những yếu tố tạo nên nền tảng vững chắc cho việc học tập hôm nay và ngày mai của sinh viên. Nó cung cấp những kỹ năng cần thiết trong việc tìm kiếm, sử dụng thông tin một cách hiệu quả và hợp lý. Hàng năm, sau khi sinh viên mới vào trường, thư viện đều mở các lớp “*Hướng dẫn sử dụng thư viện*” khá bài bản vào thứ bảy hàng tuần và chỉ cấp thẻ bạn đọc cho sinh viên đã tham dự hướng dẫn. Tuy nhiên, buổi hướng dẫn này còn nhiều hạn chế về mặt nội dung nên mang lại hiệu quả chưa cao như mong muốn. Do đó, trên cơ sở những khái niệm và nội dung cơ bản của môn học kiến thức thông tin, kết hợp với tình hình thực tế tại trường Đại học Khoa học Tự nhiên, ĐHQG TP. HCM, thư viện đã thiết lập một chương trình kiến thức thông tin mang tính toàn diện hơn, dự kiến sẽ triển khai đối với học viên cao học, sinh viên năm thứ nhất và năm thứ hai là bạn đọc của thư viện trong năm học 2007 – 2008. Tài liệu học tập là cuốn “*Cẩm nang sử dụng thư viện*”, chương trình bao gồm các nội dung chính như sau:

Hình 1: Giới thiệu Thư viện ĐH. Khoa học Tự nhiên trên cổng thông tin

1. Tổng quan

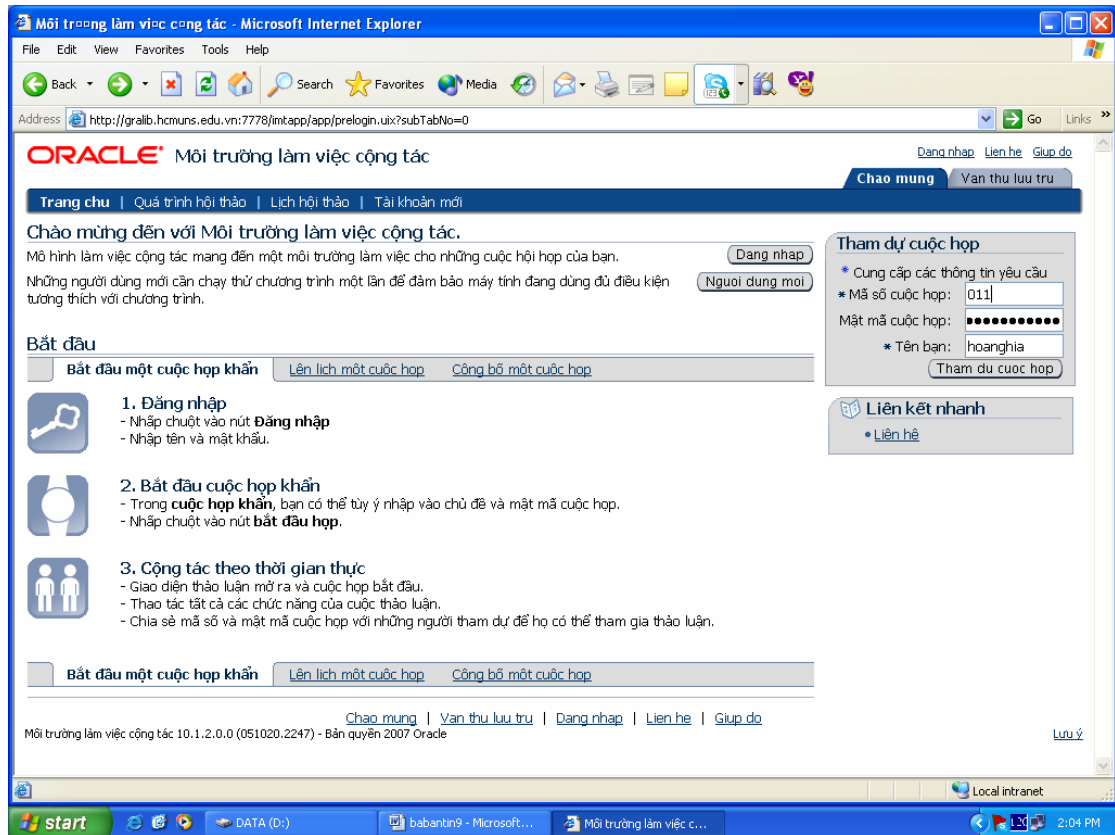
Bạn đọc sẽ được tham quan Thư viện Đại học Khoa học Tự nhiên trên mạng thông qua cổng thông tin tại địa chỉ <http://www.glib.hcmuns.edu.vn> (Hình1), cung cấp một cách khá đầy đủ về toàn bộ hoạt động của thư viện từ khi thành lập đến thời điểm hiện tại, ví dụ như vốn tài liệu in ấn và tài liệu điện tử, cơ sở vật chất, đội ngũ nhân sự và tổ chức dịch vụ, đặc biệt là **“Dịch vụ tham khảo và tham khảo giao tiếp trực tuyến”**, một hình thức lần đầu tiên được ứng dụng ở một thư viện đại học tại Việt Nam. Với các nhiệm vụ chính yếu:

- **Hướng dẫn sử dụng thư viện trực tuyến** – bạn đọc có nhu cầu có thể kết nối với máy tính của bộ phận tham khảo để được hướng dẫn sử dụng thư viện sau khi đã đăng ký và được cấp một tài khoản để truy cập vào dịch vụ tham khảo trực tuyến. (Hình 2)

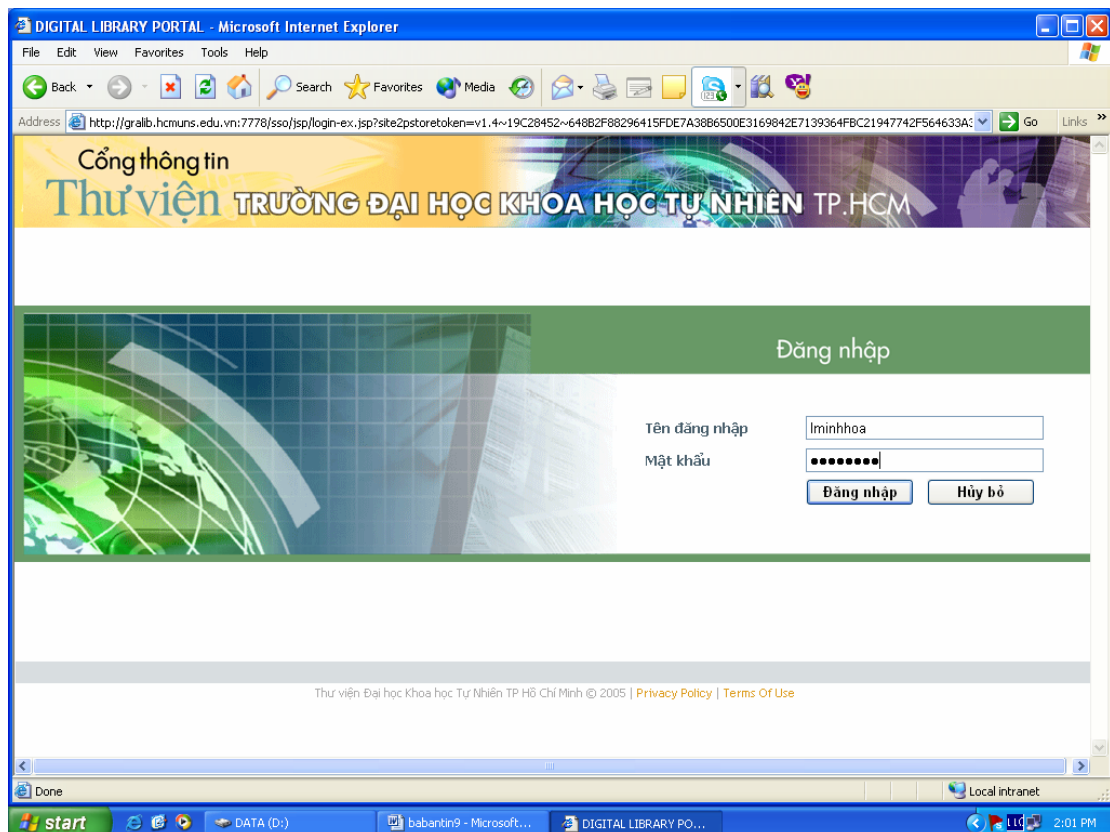

Hình 2: Đăng nhập để sử dụng tài nguyên và dịch vụ tham khảo trực tuyến

- **Tư vấn hỗ trợ và cung cấp thông tin theo yêu cầu** – mọi đối tượng bạn đọc đều có thể sử dụng dịch vụ này thông qua những yêu cầu thông tin một cách cụ thể bằng các hình thức như trực tiếp với cán bộ tham khảo, qua điện thoại hay thư điện tử. Thông tin phù hợp sẽ được tái đóng gói (information repackaging) bằng phần mềm Greenstone và cung cấp một cách trực tuyến hay xuất ra đĩa CD-ROM theo yêu cầu của bạn đọc.

Hình 3: Trang hội thảo trực tuyến

Hình 4: Đăng nhập để tham gia hội thảo trực tuyến

- **Tổ chức hội thảo chuyên đề trực tuyến** – bạn đọc sau khi đăng ký tài khoản có thể được mời tham gia hội thảo chuyên đề do thư viện tổ chức theo định kỳ, chủ đề của hội thảo được thông báo trên cổng thông tin, tài liệu tham khảo sẽ được đưa lên trước (nếu có). Một số chuyên gia về các lĩnh vực khoa học cơ bản sẽ được mời để chủ trì các hội thảo này. Thông qua các máy tính có nối mạng Internet, thành viên tham gia hội thảo có thể thảo luận song phương hoặc đa phương với người chủ trì hoặc với các thành viên khác. Điều này thật thú vị và hữu ích bởi lẽ nó sẽ xóa nhòa khoảng cách về không gian, tiết kiệm chi phí tổ chức hội thảo và cập nhật thông tin một cách nhanh chóng. (Hình 3) và (Hình 4)

2. Kỹ năng khai thác thông tin

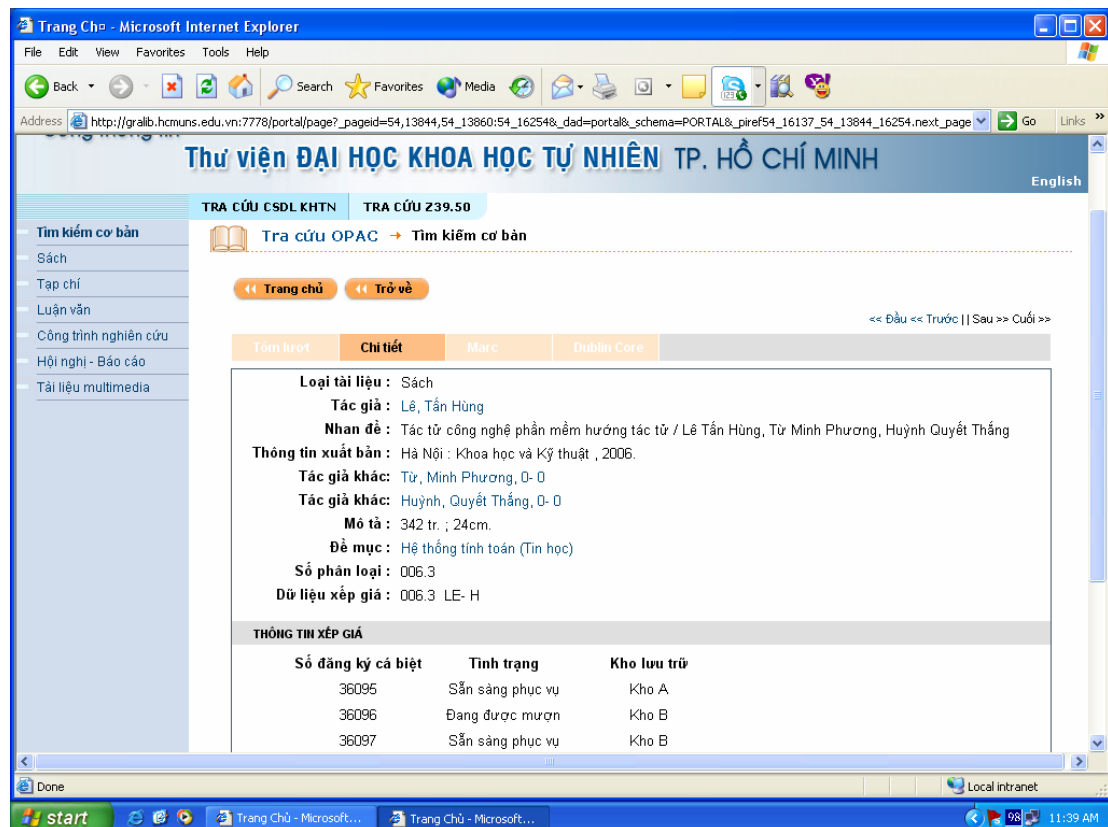
Ngày nay, tính đổi mới của thư viện chính là tích cực mang thông tin đến với người sử dụng, hành động thiết thực nhất là những người cán bộ thư viện phải cung ứng cho họ những kỹ năng khai thác thông tin một cách nhanh chóng, chính xác và phù hợp. Trong thời đại mà công nghệ thông tin và truyền thông đang thông trị và ứng dụng vào mọi lĩnh vực của đời sống thì những kỹ năng này lại càng trở nên cần thiết hơn đối với người sử dụng, đặc biệt là sinh viên của các trường đại học. Để đáp ứng nhu cầu đó, thư viện đã chọn lọc một số kỹ năng khai thác được ứng dụng trong các nội dung:

The screenshot shows a web browser window displaying the library's OPAC search results. The page title is 'Thư viện ĐẠI HỌC KHOA HỌC TỰ NHIÊN TP. HỒ CHÍ MINH'. The search criteria are 'TRA CỨU CS DL KHTN' and 'TRA CỨU Z39.50'. The search results are displayed in a table with columns for '#', 'Số biểu ghi', 'Đề mục', and 'Loại'. The table lists 10 items related to environmental protection and environmental science.

#	Số biểu ghi	Đề mục	Loại
1	1	Bãi phế liệu thải -- Khía cạnh môi trường	VNSH
2	1	Bãi thải nguy hiểm -- Khía cạnh môi trường	VNSH
3	1	Bảo vệ môi trường -- Hoa kỳ -- Tiểu sử	VNSH
4	1	Bảo vệ môi trường -- Hướng dẫn nghề nghiệp -- Hoa kỳ	VNSH
5	1	Chỉ -- Khía cạnh môi trường	VNSH
6	1	Chính sách môi trường -- Chính sách chính quyền	VNSH
7	2	Chính sách môi trường -- Hoa kỳ	VNSH
8	2	Chính sách môi trường -- Hoa kỳ -- Nghiên cứu tình huống	VNSH
9	1	Chính sách môi trường -- Hoa kỳ -- Ra quyết định	VNSH
10	1	Chính sách môi trường -- Khía cạnh kinh tế	VNSH

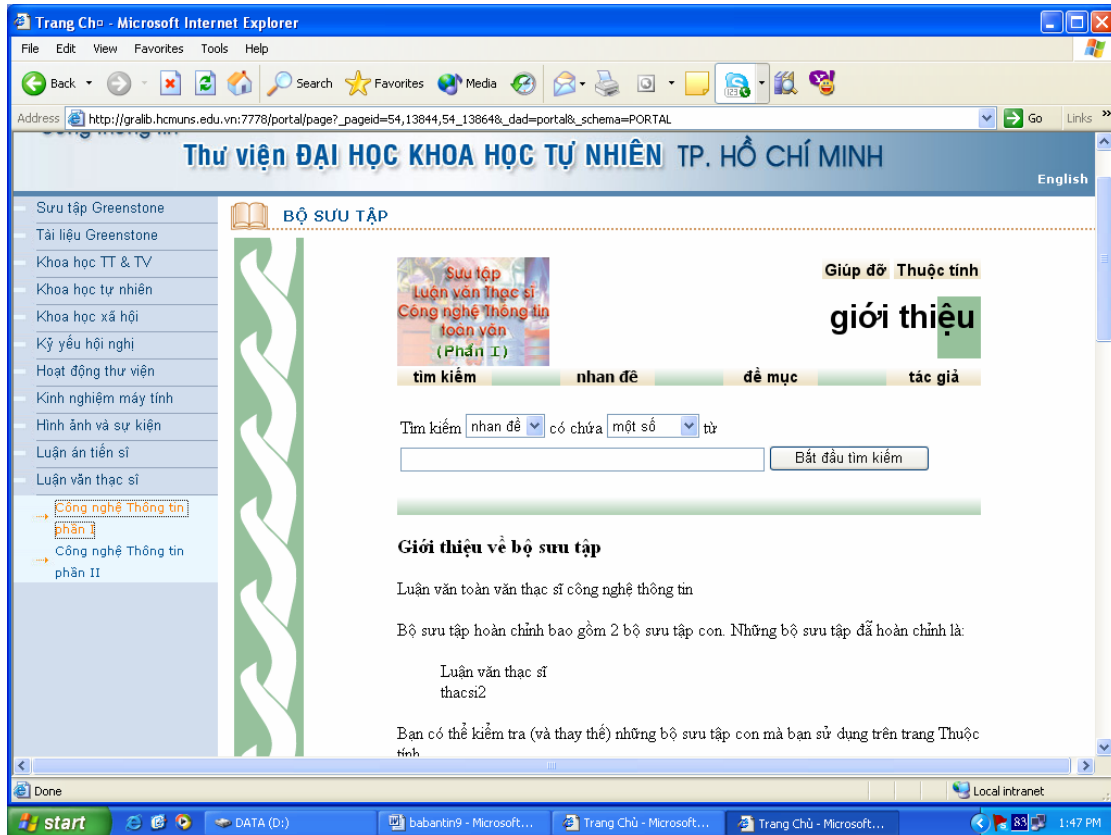
Hình 5: Tìm kiếm tài liệu bằng từ khóa trên tiêu đề đề mục

- **Tra cứu OPAC (online public access catalog)** – tập trung vào kỹ năng tìm kiếm qua các điểm truy cập: tác giả, nhan đề, đề mục, số phân loại, xuất bản, ISBN, vv...; đặc biệt nhấn mạnh khả năng tra cứu nhanh trên công thông tin bằng TỪ KHÓA trên các tiêu đề (Headings): đề mục, nhan đề, tác giả và từ khóa trong tất cả các điểm truy cập khác. (Hình 5). Kết quả cho ta một biểu ghi thư tịch như ở Hình 6.

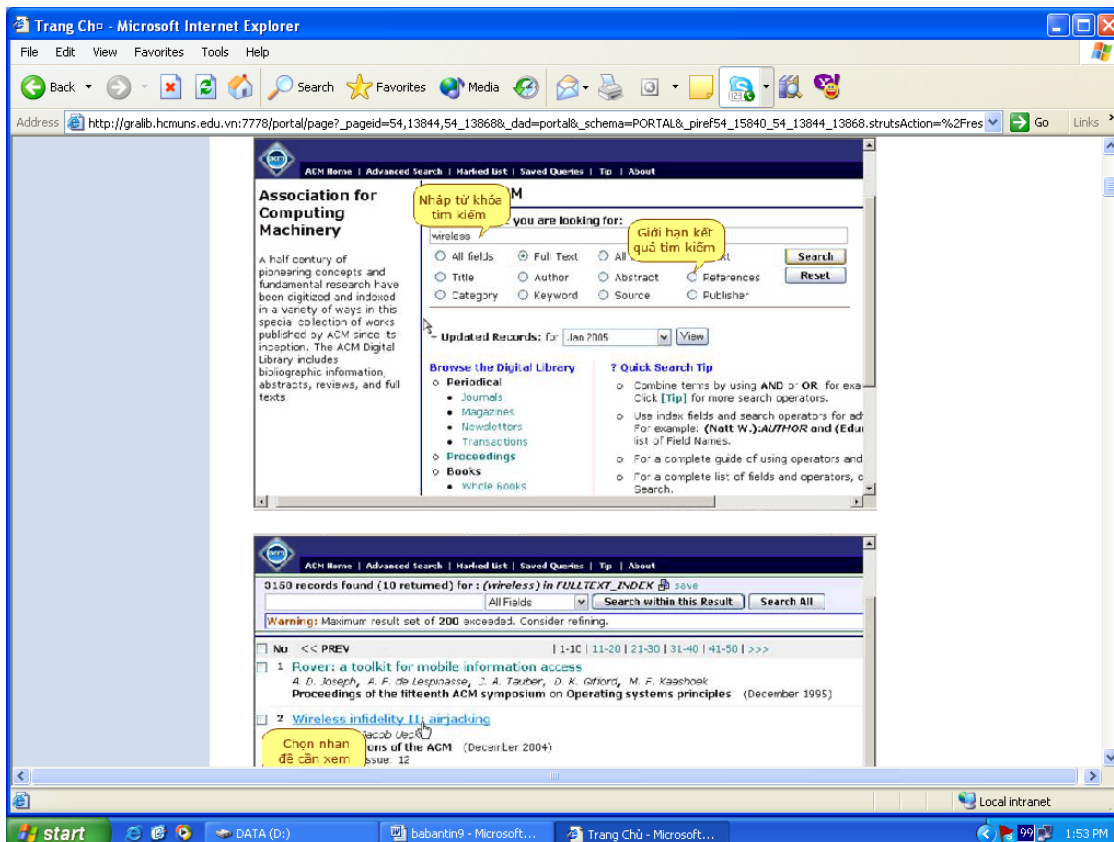

Hình 6: Biểu ghi chi tiết một tài liệu trên OPAC

- **Tra cứu thông tin trong các bộ sưu tập kỹ thuật số do thư viện tạo lập** – đề cập đến hơn 40 bộ sưu tập thông tin kỹ thuật số được tạo lập bằng phần mềm mã nguồn mở Greenstone. Tiêu biểu như 07 bộ sưu tập toàn văn về khoa học cơ bản, 02 bộ toàn văn Luận án tiến sĩ và Luận văn thạc sĩ đã được thực hiện tại Đại học Khoa học Sài Gòn, Đại học Tổng hợp TP. HCM và Đại học khoa học Tự nhiên, ĐHQG TP. HCM. Bên cạnh các kỹ năng khai thác là chính sách sử dụng thông tin trong các bộ sưu tập này đối với từng đối tượng phục vụ cụ thể của thư viện. (Hình 7).
- **Tra cứu thông tin trong các cơ sở dữ liệu trực tuyến (mua quyền sử dụng)** – giới thiệu, trình bày những quy định và phương thức truy cập vào một số cơ sở dữ liệu trực tuyến đã được Đại học Quốc gia mua quyền sử dụng. (Hình 8)

Hình 7: Bộ Sưu tập toàn văn luận văn thạc sĩ công nghệ thông tin

Hình 8: Hướng dẫn tìm kiếm tài liệu trong CSDL Association for Computing Machinery

- **Tra cứu tài nguyên miễn phí (open resources) trên Portal của Thư viện ĐH Khoa học Tự nhiên** – tài nguyên bao gồm nguồn nội sinh toàn văn: bản tin điện tử, tài liệu hội nghị, báo cáo khoa học, công trình nghiên cứu khoa học, bài giảng powepoint, bài báo-tạp chí, vv...; những địa chỉ web có giá trị tham khảo, nghiên cứu, học thuật, và giải trí: chính quyền, trường đại học, thư viện, báo chí, vv...
- **Tra cứu thông tin miễn phí trên Internet** – làm cách nào để tìm kiếm thông tin trên Internet một cách nhanh chóng và chính xác, sử dụng các công cụ tìm kiếm như yahoo, google; sưu tập kỹ thuật số miễn phí; cơ sở dữ liệu miễn phí... thực hành tìm kiếm bằng các toán tử cũng như một số thủ thuật để giới hạn kết quả tìm kiếm. Quan trọng nhất là cung cấp cho người sử dụng một số tiêu chí đánh giá thông tin trên Internet, cụ thể như: *tác giả, tính khách quan, nội dung, tính bao quát, và tính hiện hành.*

3. Vấn đề bản quyền trong sử dụng thông tin

Với mong muốn góp phần hạn chế tệ nạn sao chép, đạo văn, hay nói cách khác là vi phạm bản quyền trong sinh viên, thư viện cũng đem đến cho họ những nét chính trong khái niệm Quyền Sở hữu trí tuệ, trong đó có Quyền tác giả. Đồng thời hướng dẫn một số phương pháp trích dẫn tài liệu và lập danh mục tài liệu tham khảo khi sử dụng tài liệu của người khác để hoàn thành bài viết của mình, bao gồm tài liệu in ấn và tài liệu điện tử. Đây không phải là một vấn đề quá mới nhưng nó thật sự cần thiết cho sinh viên – những thành phần ưu tú của xã hội trong hiện tại và tương lai, thể hiện lòng tự trọng cũng như tinh thần tôn trọng luật pháp của người trí thức.

4. Đánh giá của chương trình

Sau khi tham dự lớp học kiến thức thông tin, mỗi sinh viên sẽ thực hiện một bài tập trắc nghiệm trên giấy hoặc trực tuyến (theo mẫu quy định) với một số câu hỏi nhằm kiểm chứng lại những điều mà họ đã thu được qua lớp học. Kết quả thống kê sẽ dùng để cấp thẻ và tài khoản sử dụng thư viện cho bạn đọc, đồng thời cũng là cơ sở để thư viện rút kinh nghiệm, có những chấn chỉnh kịp thời để chương trình kiến thức thông tin của Thư viện trường Đại học Khoa học Tự nhiên ngày càng hoàn chỉnh hơn.

Hãy đến với Thư viện Đại học Khoa học Tự nhiên
bằng **LOGIN** trước khi **WALKING**